WIKIPEDIA

Kernowek

Dhyworth Wikipedya, an godhoniador rydh

Kernewek yw yeth keltek Kernow. Bretonek yw y gar nessa, hag yma an dhiw yeth na, gans Kembrek, ow kul an bagas Brythonek a'n kordh keltek.

Yma kernewek ow kevrenna 80% a'y erva selvenek gans Bretonek, 75% gans Kembrek, ha 35% gans an yethow Godhelek, Iwerdhonek ha Gwydhelek an Alban. Yma Kembrek ow kevrenna 70% a'y erva selvenek gans Bretonek.

Avel yeth ranndiryel a Bow Kernow, yma kernewek dhe les dh'unn gre sodhogel, hag yma Konsel Kernow (*gwelewgh Politegieth Kernow*) ow ri arhans rag hwarvedhyansow y'n yeth dasserhyes.

kernewek	
Kewsys yn:	Kernow
Kernowegoryon:	3,500
Klass genynnek:	Eyndo-Europek ▪ Keltek ▪ Brythonek
Lythereniethow:	Furv Skrifys Savonek, Kernewek Kemmyn, Kernewek Unys, kernewek Standard, kernewek Unys Amendys, Kernuack Nowedga
Savla:	Taves ranndiryel yn Kernow
Kodennow	
ISO 639-1	kw
ISO 639-2	cor
ISO 639-3	cor

Rol an folen

Lien

Erthyglow leun a vanylyon: Lien kernewek ha Skriforyon yn kernewek.

Yma dew vagas a oberow lien kernewek, herwydh an prys. An kynsa yw an lien hengovek, hag an nessa yw lien an dasserhyans. Manahow gatholik ha pronteryon erel a skrifas oberow chyf a'n lien hengovek. An lien arnowydh yw askorras kenedhlogoryon hag erel a erviras gul devnydh a'n yeth. Y'n termyn ma, brassa yw korf an lien arnowydh ages an korf hengovek.

kernewek yw pupprys skrifys y'n lytherennek romanek, mes war-lergh manerow pals. Yn kernewek hengovek, oberow liennek o skrifys yn peswar system dre vras: huni an *Vocabularium Cornicum* (kernewek Koth); huni a Gernowek Kres (warbarth gans vershyon arbennek Radulphus Ton); huni a kernewek diwedhes a-dro dhe Bensans (Tonkin, Borlase, an teylu Boson h.e.); ha huni a Edward Lhuyd.

Istori an yeth

Arwodh dhiwyethek yn Pennsans

Yth esa trigoryon Vreten Veur ow kewsel yeth keltek kyns termyn Iulius Caesar. An Romanyon a asas an enys yn 410, hag an Sowson a drevesigas yn Pow Sows. Kas Dyrham yn 577 a dhiberthas an Vrythonyon yntra "Brythonyon an Worlewin" (an Gembroyon) ha "Brythonyon an Dehow" (an Gernowyon).

Yn 936 y tryghas luyow Athelstan (an myghtern sows) bro Kernow hag apoyntya Dowr Tamer avel an amal ynter tus Dewnans ha'n Gernowyon. Yma nebes skrifennow **kernewek Koth** ow tydhya a'n oos ma, yn arbennek an *Vocabularium Cornicum*.

An Pla Meur a hedhas Breten Veur yn 1349. Yth esa kemmys ankow na dhaskavas niver a Gernowegoryon nevra hwath. Y'n degbledhenyow ow tos, y skrifas hwelow chyf a lien **kernewek Kres** – an *Ordinalia* ha *Beunans Meriasek* – yn Kollji Glasneth (sodhva a epskobeth katholik Karesk). Mes yth esa an yeth hwath ow kelli hy hys. Kaws a Rebellyans an Lyver Pysadow yn 1549 o enebi an lyvrow pysadow protestant nowyth, skrifys yn sowsnek yn unnik.

kernewek Diwedhes a dhisplegyas yn 17ves kansblydhen yn kevrangow Pennwydh ha Kerrier. Sempelheansow gramasek hag omgerdh fonologiek o gnasow arbennek an oos ma. Yth esa an skoler brythonek Edward Lhuyd yn Kernow ow studhya an yeth y'n furv dhiwedhes ma yn 1700. Unn a'n diwettha Kernowegoryon aga mammyeth o Dolly Pentreath a Borthynys; hi a veu marow yn 1777.

A-dhia 1904, nebes aktivedhyon a omgemmeras kaskyrgh rag dyski, devnydhya ha dasvywa an yeth yn Dasserhyans kernewek. Yn 1986, an omsav kernewek a wodhevis fols yn tri bagas; mes ny lehas an niver a studhyoryon an yeth. Wosa kansblydhen a vywder tavosel, an yeth a gavas hy haswon gans Senedh an Rywvaneth Unys avel taves ranndiryel Gernow yn 2002 yn-dann an Chartour Europek rag Yethow Ranndiryel po Bian.

Studhyans

Gwelewgh Studhyansow kernewek rag rol a lyvrow gramasek, gerlyvrow, h.e.

Y'n 17ves kansblydhen, William Scawen (1601–1689) o onan a'n kynsa tus a vynna kuntelles lavarow ha remenans an yeth kernewek. Nebes termyn wosa henna, y tisplegyas skol antikwaris Pennwydh a-dro dhe John Keigwin, an teylu Boson, William Borlase, h.e. An skoler kembrek Edward Lhuyd (onan a'n fondyers a studhyow Keltek) a obera warbarth gans eseli an bagas ma. Kansblydhen wosa henna ogatti, William Pryce (1725(?)–1790) a berhennogas hwithransow kernewek Lhuyd ha'ga dyllo avel *Archaeologia Cornu-Britannica* (1790). Rowedh meur esa dhe'n lyver ma y'n bledhenyow a-varr a studhyansow kernewek, kyns skoloryon dhe wodhvos bos Lhuyd an awtour chyf.

Attendya an taves kernewek a wrug moy ha moy a akademedhyon y'n 19ves kansblydhen.

Edwin Norris (1795–1872) a dhyllas an *Ordinale* yn 1859 (*The Ancient Cornish Drama*), warbarth gans treylyans Sowsnek ha gramasek kernewek. Whitley Stokes (1830–1909), den laha a Iwerdhon, o den a boos yn studhyansow Keltek; dyllansow *Gwreans an Bys* ha *Beunans Meriasek* ev a wrug warbarth gans gerva a 2000 ger. An skoler bretonek Joseph Loth (1847–1934) a studhya Bretonek ha Kembrek warbarth gans kernewek. Ev a dhylla lies erthygel a-dro dhe'n yeth Kernewek yn *Revue Celtique*. Henry Jenner, kynsa hembrenkyas an dasserhyans, a avowys Loth ha Stokes avel ragresegedhyon a res dhodho. *Llawlyfr*

Cernyweg Canol o gramasek kernewek Kres gans Henry Lewis hag esa dhe les dhe A.S.D. Smith ha Kembregoryon erel. Revd Robert Williams a skrifas *Lexicon Cornu-Britannicum* (gerva) yn 1865, ha Dr Frederick W.P. Jago unn gerlyver Sowsnek-kernewek yn 1885.

Gramasek ha gerva kernewek o materow alhwedhel sertan rag gedyoryon an Dasserhyans: Jenner, Hal Wyn, Mordon, Caradar, h.e. Yma Ray Edwards, Oliver Padell, Nicholas Williams, Richard Gendall ha Ken George ow pesya aga hwithransow bys an dedhyow ma. A-der an Dasserhyans, kevrohow notadow dhe studhyansow an yeth kernewek a wrug Paula Neuss, Brian Murdoch, Lauren Toorians, hag erel.

Fonologieth

Yma lies tybyans a-dro dhe fonologieth kernewek a'n eyl oos ha'n aral, ha nyns eus unnveredh war lies poynt posek. Yn-mysk an skoloryon ow studhya an maters ma lemmyn, y tegodh notya Nicholas Williams, Ken George, Charles Penglase, Richard Gendall hag Ifan Wmffre.

War-lergh Ken George, fonologieth kernewek a-dro dhe dermyn *Bywnans Meryasek* a via moy po lyha yndella:

Kesonennow					
p b		t d		k g (kʷ gʷ)	
			tʃ dʒ		
f v	θ ð	s (z)	ʃ	x (ʍ)	h
m		n			
		r l	j	w	

Bogalennow		
i(:) y(:)		u(:)
ɪ(:)		o: ɤ
ɛ(:) œ(:)		ɔ(:)
	a(:)	
iw ɪw ɛw aw ɔw ɛj aj ɔj		

Notyewgh George dhe brederi bos /kʷ, gʷ, ʍ/ bagasow kesonennow: /k+w, g+w, h+w/.

Ny grys Nicholas Williams bos dyffrans ynter /o/ hag /ɔ/ yn kernewek Kres, naneyl ynter /i/ hag /ɪ/. Hwath pella, Mordon ha skoodhoryon Kernewek Unys a-lemmyn na grysa bos dyffrans ynter /œ/ hag /y/ yn kernewek Kres.

Yma Iwan Wmffre ow terivas bos fonologieth Kernewek Diwedhes yndellma:

Kesonennow					
p b		t d		k g	

				(kʷ gʷ)	
			tʃ dʒ		
f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	(ħ) (ʍ)	h
m		n			
		r l	j	w	

Bogalennow		
i(:)		u(:)
ɛ(:)	ə	ɔ(:)
	a(:)	
iw ɛw ɔw aw əj (oj)		

Notyewgh Wmffre dhe brederi bos /kʷ, gʷ/ bagasow a gesonennow: /k+w, g+w/, mes /ʍ/ kesonen hy honan. Nyns yw ev sertan yw po nag yw /z/ dihaval yn fonologek dhe /s/, /ʒ/ dhe /dʒ/, po /ħ/ dhe /h/.

Gramasek

kernewek a'n jeves lies poynt gramasek hevel dhe yethow Brythonek ha Keltek erel – rewlyans selvenek a lavarow VSO, treylyansow, kesyewa rag-geryow, h.e.

Gradh treylyans				
1a gwreydhyel	**2a medhel**	**3a hwithys**	**4a kales**	**5es kemmysk**
p	b	f		
b	v		p	f
m	v			f
t	d	th		
d	dh		t	t
ch	j			
k	g	h		
g	-, w		k	h
gw, go	w(o)		kw, ko	hw(o)

An Dasserhyans

Erthygel leun a vanylyon: Dasserhyans kernewek

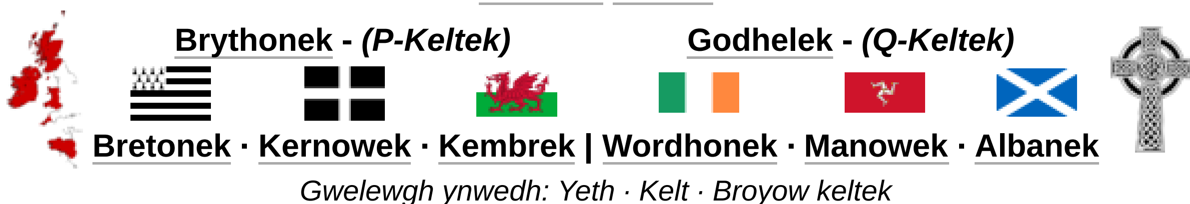
Dedhyow alhwedh a dhasserhyans an yeth:

- 1904: Henry Jenner a dhyllo *Handbook of the Cornish Language*, hwel kynsa an Dasserhyans arnowydh
- 1928: gwrians Gorsedh Kernow
- 1929: Robert Morton Nance a sel savon rag an taves dasserhys, **Kernewek Unys** yn y ober, *Cornish For All*
- 1938: *Cornish-English Dictionary* gans R Morton Nance a omdhiskwedh (yn KU)
- 1951: A.S.D. Smith a skrif *Trystan hag Ysolt* (yn KU)
- 1984: M. Bennetto a skrif *An Gurun Wosek a Geltya*, an kynsa romans (hag unnik) yn kernewek
- 1986: Richard Gendall a sel **Curnoack Nowedga**
- 1986: Ken George a re y dhesin rag lytherenans dasfurvys, **Kernewek Kemmyn**, dhe Gesva an Taves Kernewek y'n hwel *Pronunciation and Spelling of Revived Cornish*
- 1992: *Gerlyver Kernewek Kemmyn: An Gerlyver Meur* gans Ken George a omdhiskwedh yn KK
- 1995: Nicholas Williams a dhyll chanjyow dhe Gernowek Unys avel **kernewek Unys Amendys**
- 2000: *English-Cornish Dictionary: Gerlyver Sawsnek-kernewek* a omdhiskwa yn KUA
- 2002: an *Testament Nowydh* a omdhiskwa yn KUA
- 2004: an *Testament Nowydh* a omdhiskwa yn KK

Kampollansow

- Ferdinand, Siarl (2013). Brief History of the Cornish language, its Revival and its Current Situation. "E-Keltoi", Vol. 2, 2 Dec. pp. 199–227 (https://www.academia.edu/5323710/A_Brief_History_of_the_Cornish_Language_its_Revival_and_its_Current_Status)
- Wella Brown. 2001. *A Grammar of Modern Cornish.* Kesva an Taves Kernewek, Kelliwik.
- Ken George. 1993. "Cornish". *The Celtic Languages*, pennskrifas gans Martin Ball. Routledge, Loundres.
- Henry Jenner. 1904. *Handbook of the Cornish Language, Chiefly in its Latest Stages with Some Account of its History and Literature*. David Nutt, Loundres.
- Iwan Wmffre. 1998. *Late Cornish*. Lincom Europa, München.

Yethow keltek

Gwelewgh ynwedh: Yeth · Kelt · Broyow keltek

 Porth Kernow – Tre rag folennow ha klassys Wikipedya a-dro dhe Gernow.

 Porth Yethow – Tre rag folennow ha klassys Wikipedya a-dro dhe yethow.